

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและเหตุผลในการศึกษา

สิทธิในการมีทนายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เป็นสิทธิพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีทนายเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยสมบูรณ์ หรือให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดีได้เต็มที่¹ บทบาทของทนายในการดำเนินคดีอาญา แทนลูกความตัวเอง จึงมีความสำคัญให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างยุติธรรม ทั้งนี้ โดยถือ "หลักอาวชเท่าเทียมกัน" โฉมก่ในคดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็นพนักงานอัยการที่มีองค์การของรัฐให้ความช่วยเหลือในการค้นหาข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย แม้กฎหมายจะระบุไว้ชัดเจนว่าพนักงานอัยการมีหน้าที่ไม่เพียงแต่รวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหา

---

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2462/2518 ศาลฎีกาได้กล่าวไว้ว่า "การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 173 บัญญัติว่า ในคดีอุกฉกรรจ์มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายให้ นั้น ก็เพื่อให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้คดีได้เต็มที่คดีนี้แม้จำเลยจะหาทนายความมาเอง แต่ทนายได้ขอถอนตัวเสียก่อนเมื่อสืบพยานโจทก์ปากแรกจบ และขอเลื่อนไปเพื่อหาทนายใหม่ ดังนั้นศาลควรให้เลื่อนคดีไปเพื่อให้โอกาสจำเลยหาทนายความมาใหม่ การดำเนินการพิจารณาไปโดยจำเลยไม่มีทนายความทั้ง ๆ ที่จำเลยยังต้องการทนายความอยู่ไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว" ใน อัยการนิเทศ 38 (2519)

หรือจำเลยก็ตาม² แต่การต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ยังจำเป็นต้องอาศัย ทนายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือค้นหาข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย

การกำหนดให้ทนายทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือ จำเลยในคดีอาญา กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ชัดเจน โดยเฉพาะบทบาทของทนายใน การค้นหาข้อเท็จจริงในคดี เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๐๘ และข้อ บังคับว่าด้วยมรรยาททนายความแล้ว มีข้อกำหนดให้ทนายต้องเคารพความจริง และความยุติธรรม³ และเมื่อพิจารณาประกอบกับคติของนักกฎหมายที่ว่า บริสุทธิ์ ยุติธรรม อันมีความหมายถึงมูลฐานของหลักวิชาชีพของนักกฎหมาย คือ มีความ ยุติธรรมเป็นจุดประสงค์(end) มีความบริสุทธิ์เป็นทางปฏิบัติ(means)⁴ แล้ว จะ เห็นว่าการทำหน้าที่ของทนายเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อลูกความ และหน้าที่เป็นผู้แถลงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อลูกความนั้น ทนายควรมีโอกาส ในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแทนลูกความของตนได้อย่างเต็มที่ เพื่อสร้าง ความยุติธรรมในสังคม ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถและไม่มีโอกาสค้นหาข้อเท็จจริง ด้วยตนเอง เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมตัวไว้ ทนายจะสามารถ ดำเนินบทบาทของตนอย่างไรเพื่อรักษาหน้าที่อันสำคัญดังกล่าว และทนายมีอิสระ ในตนเองที่จะกำหนดแนวทางการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีต่างหากจากจำเลยหรือไม่ ทั้งนี้ เมื่อสิทธิและหน้าที่ของทนายในฐานะตัวแทนลูกความสืบเนื่องจาก

² คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เนติธรรม, พฤศจิกายน 2528), หน้า 32.

³ คณิต ฌ นคร, "ฐานะหน้าที่ของทนายในคดีอาญา", วารสาร อัยการ 4 (พฤศจิกายน 2524) 47 : 59.

⁴ จิตติ ตังศภัทย์, "หลักวิชาชีพกฎหมาย", บทบัญญัติ 34 (2520) 2 : 177-178.

ลักษณะที่ทนายได้รับสิทธิและหน้าที่ของลูกความเอง^๕ จึงสมควรศึกษาว่า ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายจำเลยในคดีอาญาจำเป็นต้องมีมาตรการรองรับบทบาทหน้าที่ของทนายในการเป็นผู้ช่วยเหลือลูกความในคดีอาญาให้ชัดเจนหรือไม่ และจะมีวิธีการใดบ้างที่สามารถนำมาใช้รองรับบทบาทของทนายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะสามารถใช้กับสังคมไทยได้ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑) เพื่อวิเคราะห์ ศึกษา บทบาทการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายจำเลยในฐานะที่ทนายเป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย พิจารณาประกอบกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น

๒) เพื่อทราบว่า บทบาทการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายจำเลยที่มีอยู่ในประเทศไทย มีหลักเกณฑ์อย่างไรบ้าง และสามารถใช้อำนาจรับสิทธิในการมีทนายของจำเลยในคดีอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

๓) เพื่อศึกษาถึงผลดี ผลเสีย ของบทบาทการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายจำเลยโดยละเอียดว่าเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้ โดยการศึกษาบทบาทหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายจากกฎหมายของต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย

๓. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยจะใช้วิธีการในลักษณะวิจัยเชิงเอกสาร โดยทำการค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในรูปแบบตำรากฎหมาย

---

^๕ Patterson, L.Ray. Teacher's Guide to Legal Ethics : The Law of Professional Responsibility, Second Edition. (California : Matthen Bender & Co. 1984), p.3-4.

บทความทางนิติศาสตร์ ซึ่งจะแสดงความคิดเห็นและความคิดของนักนิติศาสตร์ ผู้
 บทกฎหมาย รวมทั้งคำพิพากษาของศาล ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจในปัญหา และ
 เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์หาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางที่ควรจะเป็น

๔. ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา จะกล่าวถึงหลักการค้นหาข้อเท็จจริงในคดี
 อาญาบทบาทของทนายจำเลยในการค้นหาข้อเท็จจริงร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ในการ
 ดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ โดยจะศึกษาถึงฐานะหน้าที่ของทนายจำเลยในคดีอาญา
 ปัญหาการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายในการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่ในชั้นตอนที่
 บุคคลตกเป็นผู้ต้องหา ก่อนการฟ้องคดีจนถึงชั้นการพิจารณาคดีในศาล การเสนอ
 ข้อเท็จจริงของทนายจำเลย และการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีด้วยการซักค้านพยาน
 โจทก์ แต่ไม่รวมถึงการดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายในชั้นศาลอุทธรณ์
 และชั้นศาลฎีกาด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของกฎหมาย จะทำการศึกษาถึงหลัก-
 เกณฑ์การค้นหาข้อเท็จจริงของทนายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 การค้นหาข้อเท็จจริงในศาลแขวง ศาลเด็กและเยาวชน และศาลทหาร รวมทั้ง
 ทั้งในข้อบังคับมรรยาททนายความเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับฐานะหน้าที่ของทนายในการ
 ดำเนินคดีอาญา

ในการศึกษาวิจัยนี้ จะศึกษาแนวความคิด หลักจริยธรรม และบทบาทปฏิบัติ
 ที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักกฎหมายในประเทศไทย จะวิเคราะห์จากกรณีของ
 ต่างประเทศด้วย ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกา
 เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างมาก
 โดยในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีทนายคอยให้
 ความช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตลอดทุกชั้นตอน

นอกจากนี้ จะศึกษาถึงบทบาทของทนายในการค้นหาข้อเท็จจริงใน

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ได้แก่ ประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการศึกษาวิชัยจะได้หาข้อสรุป และแนวทางจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับฐานะหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายจำเลยในคดีอาญาที่อาจนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

๕. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

๑) เพื่อทราบถึงกระบวนการเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบของทนายในต่างประเทศ หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของทนายในระหว่างการต่อสู้คดีเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อลูกความอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างมากในกระบวนการยุติธรรม อันมีทนายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา

๒) เพื่อทราบถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของทนายจำเลยต่อลูกความ ตามบทบัญญัติที่กฎหมายไทยได้กำหนดรับรองไว้

๓) คาดว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนี้ และสามารถช่วยกระตุ้นให้องค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับทนายได้พัฒนาหลักเกณฑ์หน้าที่และความรับผิดชอบของทนายต่อลูกความอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การคุ้มครองสิทธิในการมีทนายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยทั่วไป